

רבי אליעזר פרק תשיעי נדרים

סה.

עין משפט ונר מצוה

1 א מיי פ"ו מהלכות שבעות הל' ז ופ"ד מהל' מרים הל' ז סמג לאהין רמב"טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף כ:
2 ב מיי פ"ח מהלכות מרים הלכה ז סמג לאהין רמב"טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יט:

◄◄

תורה אור השלם

- ויאמר ה' אל משה במדון לך שב מצרים כי מזה קל האנשים המבקשים את נפשך: שמות ד יט
- ויאל משה לשבת את האיש ויתן את צפרה בתו למשה: שמות ב כא

- ויקח מרע הפולחן ויברת אתו ברית ויבא אתו באלה ואת אילי הארץ לקח: יחזקאל יז יג
- ונם בפרק השובו לארץ מיד אשר השיבו באלהים ויקש את ערפו ויאמץ את לבבו משוב אל ה' אלהי ישראל: דברי הימים ב לו יג

- ישבו לארץ ידמו וקני בת ציון היגלו עפר על ראשם ויגורו שקים הורידו לארץ ראשן בתולת ירושלים: איכה ב י

◄◄

מוסף רש"י

ויראל משה. מדרשו לשון אלה. נשבע לו שלא יזח ממדון כי אם כשזמנו (שמות ב כא). ואינן נבולד. ששטין מהס פתח, שאין להס תורת נולד (דאמ"ה בשם). נעשה בתולה נדרו בדבר. כאלו אמר שאני טשא פלונית כל ימי אפיא, דמסיק אלעמיה, הילכך פומחין במיתמו, אבל לעיל הא לא אמר קונס שאני נהיה לפלוגי שאני סופר, הילכך נולד ממנו ואין פומחין בו, דהא לא חסיק ספורוס אלעמיה (שם). וכבר מת. ולא היו נולד פומחין בו, והאי דקאמר שהן כטלד שזמין (נולד (שם).

אין מסירין לו. לנודר אלא צפניו של מדיר: **צמדן לך.** מהו צמדין לך אלא הכי קא"ל צמדין נדרת לפני יתרו לך והתר צפני יתרו שאין מתירין לו לאדם אלא צפניו ויתרו הדירו למשה שלא לשזב מצרים מפני אותן אנשים המצקשים להורגו ואמר ^(א) רבי תלמיד חכם מיפר לעמנו: **ארנבא חיה.** שאינה מצושלת.

ואית דלמרי חיה ממש שאכל אותה כשהיא חיה: **הוה מצטער לדקיהו בגופיה.** שהיה רוצה לגלות הדבר ^(ב) שיהו מצזין אותו בני העולם: **איטשיל אשצועתיה.** נשאל על שצועמו: **מאי עדיטו.** דשריתון ליה מ"ט לא אמריתון ליה לדקיהו דלא מציתו למסריה אלא צפניו: **מתנ"י סן כנולד.** דדמו נולד אבל הן ממש אינן נולד ופומחין בהן: **שאזיה רע.** תולה נדרו ^(ג) צרעות אביה מכלל דאי לא הוה רשע היה נושא אותה: **או עשעה פסונה.** דהיינו נולד פומחין בה ואומר לו צשעת חרטה אילו היית יודע שאזיה עושה תשובה כלום היית נודר והוא אומר לאו. וה"נ מכלל ונחש: **גב' מס נולד הוא.** דהוי נולד גמור ומאי קאמר אינו כנולד: **אמר רב הונא נעשה כסולה נדרו דנדר.** צשעת אביה דמשמע כל זמן שאזיה בחיים דודאי אם אמר שאני נושא את פלונית סתם ודאי כדקאמרת השתא דלמר שאזיה רע לפי שהוא רשע אינו נושא את בתו והאכי פומחין לו לומר אילו היית יודע שמת: **ורבי יוחנן אמר.** לא הוי נולד כלל דצשעה שנדר כבר מת ^(ד) אהכי פומחין לו דכבר מת צשעה שנדר והוה ליה צטעות. והא דלמר צמתני שהן כנולד דדמו נולד פורתא: מתני

שנהרג הנחש הרי הן כנולד ^(א) ואינו כנולד ^(ב) ואין חכמים מודים לו: **גב' קונם שאני** (ונכנס לבית זה שהכלב) וכו' **מת נולד הוא א"ר הונא** נעשה כתולה נדרו בדבר ור' יוחנן אמר ^(א) **כבר מת וכבר עשה תשובה** ^(ב) קאמרי ליה מתיב

לדקיהו ואי אפילו צדיעבד אינו מותר היכי הוי שרי ליה לדקיהו לגלויי מילתא משמע דיעבד שרי. וכ"ת אכתי קשיא דנהי דדיעבד שרי לכתחלה מיהו אסור והיכי שרו ליה סנהדרין לדקיהו איכא למימר דלדבר מנזה מתירין ודקיהו הוה מצטער ביותר כשלא היה יכול לגלות ומצטבל ע"י כך ממלאכת שמים וגם מנזת המלך שמנזה עליהם להחירו מנזה היא עליהם לקיים וכך תרצו בתוספות ומי"מ משמע דדיעבד מותר דאי לא מאי אהני ליה לדקיהו מאי דשרו ליה וכדמוכח נמי ההוא דגיטין. ואחרים אמרו שאין אלו ראיות לעולם אפילו דיעבד אינו מותר שהרי ההכוח נזוח בצדקה וענישו צדצר כדמתיב וגם צמלך נבוכד נצר מרד אשר הצביעו בצלמים וכן כתב הראב"ד ז"ל ואל וראה מה עלתה צו ובסנהדרין וההיא דגיטין נמי לאו ראיה היא דנדר אלמנה מכיון שנדרה ליטומים מה תועלת יש למינוקות באיסור פירוטיה ועוד דהכי קאמרין דלמא אולא לגבי חכם ושרי לה ותחשוב להיות מותרת ויתבאר הדבר במסכת גיטין צס"ד: **מתנ"י** יש דברים שהן כנולד ואין כנולד. לפי שהוא כמולה נדרו דצדכ דכיון דלמר שאזיה רע משמע כל זמן שאזיה רע ולפיכך כשמת או עשה תשובה שרי: **גב' נעשה כנולה נדרו דנדר.** כדפרישית ומש"ה שרי אפי"י בלא שאלת חכם. והכי איתא צירושלמי נפ"ט ה"ג דלמרין התם מפני שהוא כמולה נדרו דצדכ כאומר קונס שאני נהנה לאיש פלוגי כל זמן שהוא לוצב שחורים לצב לבנים מותר רבי זעירא צסס רבי יוחנן אף הוא אינו צריך שאלה לחכם: **ר' יוחנן אמר כבר מת וכבר עשה תשובה קאמרין.** כלומר שמת קודם נדרו והוה ליה נדר טעות. וצ"ע לרבי יוחנן היכי קתני יש דברים שהן כנולד דכיון דכבר מת לא דמי לנולד כלל:

פיא המודר הנאה מחצירו אין מסירין לו אלא צפניו. איכא מ"ד דדוקא כשהנדר לצורך חצירו כנדר שנדר משה לימרו ליצב עמו להנאתו וכצועת לדקיהו לנבוכד נצר דמיימי צמון שהיתה לתועלתו כדי שלא יצוהו אצל נדר שנדר שלא לצורך חצירו מתירין לו שלא צפניו. ומסתברא דהא מילתא תליא צמאי דפליגי צירושלמי) צטעמא דאין מתירין לו אלא צפניו דאיכא מ"ד

התם דטעמא דמילתא מפני הצושה כלומר שיתצייש מחצירו שהנדר היה להנאתו ועכשיו רוצה שימירו לו והאי טעמא לא שייך אלא כשהנדר היה להנאתו הא לאו הכי משמע דמתירין אותו אפילו שלא צפניו מיהו איכא דהייצ צטעמא התם מפני החשד כלומר שחצירו שהוא מודר ממנו לא ידע בהמירו וכשהוא נהנה ממנו יחשדנו שהוא עובר על נדרו ולהאי טעמא אפי"י נדר שהוא שלא להנאת חצירו אין מתירין לו אלא צפניו דאיכא חשדא. ותו איכא צין הני תרי ליטני דלמ"ד מפני החשד כל שהודיעוהו מתירין לו אפילו שלא צפניו דמו ליכא חשדא ולמ"ד מפני הצושה אפי"י הודיעוהו דוקא צפניו דכל שאי צפניו ובעל כרחו של חצירו פשיטא דמתירין ננדר שאינו להנאתו של חצירו אבל ננדר שהוא להנאתו ודאי אין מתירין לו אלא מדעתו וכן כתב ר"ת ז"ל. מיהו היכא שהמירוהו שלא מדעתו אי שרי נדרו או לא צריכא עיונא דצפרק השולה משמע דדיעבד הותר הנדר דלמרי"י התם (גיטין לה): גבי התקין ר"ג שמתא נודרת ליטומים וכו' ל"ש אלא שלא נשאת ופרעינן וליחוש דלמא אולא לגבי חכם ושרי לה ואי דיעבד נמי לא מהני כי אולא גבי חכם מאי הוי דהא נדר אלמנה להנאת יטומים הוא אלא ש"מ דאפי"י להנאת חצירו כל שהמירוהו דדיעבד מותר וה"נ מדשרו ליה סנהדרין

משמע דיעבד שרי. וכ"ת אכתי קשיא דנהי דדיעבד שרי לכתחלה מיהו אסור והיכי שרו ליה סנהדרין לדקיהו איכא למימר דלדבר מנזה מתירין ודקיהו הוה מצטער ביותר כשלא היה יכול לגלות ומצטבל ע"י כך ממלאכת שמים וגם מנזת המלך שמנזה עליהם להחירו מנזה היא עליהם לקיים וכך תרצו בתוספות ומי"מ משמע דדיעבד מותר דאי לא מאי אהני ליה לדקיהו מאי דשרו ליה וכדמוכח נמי ההוא דגיטין. ואחרים אמרו שאין אלו ראיות לעולם אפילו דיעבד אינו מותר שהרי ההכוח נזוח בצדק וענישו צדצר כדמתיב וגם צמלך נבוכד נצר מרד אשר הצביעו בצלמים וכן כתב הראב"ד ז"ל ואל וראה מה עלתה צו ובסנהדרין וההיא דגיטין נמי לאו ראיה היא דנדר אלמנה מכיון שנדרה ליטומים מה תועלת יש למינוקות באיסור פירוטיה ועוד דהכי קאמרין דלמא אולא לגבי חכם ושרי לה ותחשוב להיות מותרת ויתבאר הדבר במסכת גיטין צס"ד: **מתנ"י** יש דברים שהן כנולד ואין כנולד. לפי שהוא כמולה נדרו דצדכ דכיון דלמר שאזיה רע משמע כל זמן שאזיה רע ולפיכך כשמת או עשה תשובה שרי: **גב' נעשה כנולה נדרו דנדר.** כדפרישית ומש"ה שרי אפי"י בלא שאלת חכם. והכי איתא צירושלמי נפ"ט ה"ג דלמרין התם מפני שהוא כמולה נדרו דצדכ כאומר קונס שאני נהנה לאיש פלוגי כל זמן שהוא לוצב שחורים לצב לבנים מותר רבי זעירא צסס רבי יוחנן אף הוא אינו צריך שאלה לחכם: **ר' יוחנן אמר כבר מת וכבר עשה תשובה קאמרין.** כלומר שמת קודם נדרו והוה ליה נדר טעות. וצ"ע לרבי יוחנן היכי קתני יש דברים שהן כנולד דכיון דכבר מת לא דמי לנולד כלל:

תנא

ממנו צפניו וצריך שימירו לו לכתחלה צפניו ומפרש טעמא צירושלמי מפני החשד ומפני הצושה דכיון דחצרו יודע שנדר הימנו אם לא ידע כמו כן בהמרה יחשדנו שמוגלו נבדרו וגם צריך שיצבייש צפניו בהמרה וכשהוא צפניו מתירו צעל כרחו וא"י דעמו: **נחילא כנולד ואינן כנולד** נחילא כנולד כנולד ואינן כנולד פריך והא מיתא נולד הוא: **גב' בירתה נולד הוא.** והואך א"ר מאיר דפומחין במיתא אביה: **נעשה בתולה נדרו בדבר.** כאלו פירש כל זמן שאזיה קיים הלכך לא הוי נולד אבל תנאי גמור לא הוי הלכך צריך המרה וכן משמע פשטא דמתני' מדקתני יש דברים שהם כנולד ואינם כנולד דפומחין לו ומתירין לו אבל צירושלמי נקם שמואל אמר משה נדר טעות כבר מת אם כבר מת כלב ר' אילעז בשם ר"א פירש בשם ר' יוסי אף הוא אינו צריך הימיר חכם: **וכבר בת.** אמרו לו כבר מת אביה וכבר עשה תשובה הלכך הוי נדר טעות מעיקרא והכי נפ"ט ה"ג [פירוש] דמתני' יש דברים שהם כנולד כלומר שאסורים חכמים כנולד אפי"פ שאינן כנולד דגור ר"מ מת כבר אטו לא מת ואין חכמים מודים לו דלא גזינן מת כבר אטו לא מת הלכך נדר טעות הוא מעיקרא אפי"י המרה לא צני:

תוספות

דתנן הבודר הנאה בחבירו. שגד צפניו שלא יהנה ממנו אין מתירין אלא צפניו לכאורה משמע דלפניו היינו דבעי מדעתו וקשה דהכא לא שייך שהרי נדר מעמנו שלא יהנה מחבירו ואין שום פגרא שיטעך דעמו להמיר נדרו לכ"נ דבפניו אינו אלא מפני החשד ואפילו בעי"כ כיון שהיה צפניו וכן משמע צמדין לך והמיר מרך אפילו בעי"כ דיתרו ואתי קוניה דהכא טעמא דמפני החשד וצירושל' מפרש שני טעמים אחד מפני החשד שלא יחשדנו שעובר על נדרו ולא נשאל לחכם אלא עומס א"י דעמו כדפרישית ועוד מפרש טעם אחר מפני צושה שאנו רוצים שיצבייש צפניו ^(א) ושמעמי טעמא דמפני החשד ודלא כפרי"ם דגטינן שדפרש דבכר עשעה לו טובה על ידי הנדר דהכא צמודר הנאה איירי ולא

^(א) [מסופחה פ"צ ע"ג],

^(ב) נפי מוס' קטוה לו:
^(ג) ד"ה איתשנן,
^(ד) ג' ונ"א מנמיה,
^(ה) ונ"א ותמסי' מודים לו וכן העתיק הכ"י,
^(ו) ונ"א ותמסי' מודים לו,
^(ז) נפי מוס' כמותות סג. ד"ה דעתא,
^(ח) אולי צ"ל ושמעמין כטעמא,

הגהות הב"ח

(א) גב' תמו באלה ובתיב וגם צמלך:
(ב) שם איתשבע ליה לסוף:
(א) שם לאו הכי הוה דאישתבע בשמא דשמיא דלא מגילת צ"ל איתשילית אשבועתאי אמר להון מתשלין על שבועתא אמרי ליה:
(ד) שם אמריתון ליה לדקיהו וליה לדקיהו:
(ה) שם אמר ר' יתחק מלמד קונס שמתני:
(ו) שם אמר קונס שאני כ"ל וכן לקטן:
(ז) שם ור' ואינן כנולד:
(ח) שם ור' יוחנן אמר וכבר מת:
(ט) שם קאמרין ליה:
(י) רש"י ד"ה צמדין לך וכו' ואמר רבן גמליאל תלמיז חכם אינו מתיר לעמא ניב ע"י לקטן צדק פא עי"ב:
(כ) ד"ה הוה מצטער וכו' הדגד כדוי שיהיו מצוני:
(ג) ד"ה רשע אינו נושא את בתו והאכי פומחין לו לומר אילו היית יודע שמת:
ורבי יוחנן אמר. לא הוי נולד כלל דצשעה שנדר כבר מת ^(א) אהכי פומחין לו דכבר מת צשעה שנדר והוה ליה צטעות. והא דלמר צמתני שהן כנולד דדמו נולד פורתא:

גליון הש"ס

בר"ן ד"ה תנאי וכו' דהייב טעמא. ע"י לעיל דף ז ע"צ צרין ד"ה נדוהו צפניו:

פירוש הרא"ש

הבודר הנאה בחבירו. פי"י ה"ר אליעזר ממיי"ץ שגד לדעת חכמי זמנ' מתירין לו אלא צפניו פי' מדעתו כמו אין צפין לאדם אלא צפניו דהיינו מדעתו דכיון דלנעתו נדר אין להמיר אלא מדעתו מיהו אם חמירו שלא צפניו הו"א המרה כדחוינן בצדקיהו שהיה צריך גמור והמיר מדרו שלא צפני נבוכדנצר ואסור לחכם להמירו והס הוצרכו לעשות מפני איתת המלך ולישמא דהמודר הנאה לא משמע כפירושו אלא משמע שגד הנאה

קאמר המדיר חצירו: אמרו לו בפניו. וא"ת מה צדעתו של צדקיהו מה היתה מועלת לו ההמרה שלא צפניו וסנהדרין למה המירו לו וי"ל לדקיהו היה מצטער ביותר על שלא היה מנלה השבושה והיה מתצטבל ממלאכת שמים והוי כמו לדבר מנזה ועי"ל דמנזה על החכמים לעשות רצון המלך ולדבר מנזה מתירין כדפרישית: אמרו לו בת. ובגמרא פריך מת עלול הוא: בתולה נדרו בדבר. פירוש במה שהוא רע והוי מנפרש דלקטן שאזיה קיים: רבי יוחנן אומר וכבר בת. והוי נדר נעשות ומותר בלא הפרה והכי קאמר ר"מ יש דברים שדומה לנולד דדומה כאליו מת אחר הנדר דאיכא למטעי ואפי"ה לא חיישין ותמסי' אוקרין דחיישין דלמא מיתלך במת אחר הנדר וכן גזינן כשעשה תשובה אטו היכא דלא עשה:

